

N:o 6.

Ank. till Riksd. Kansli den 31 Mars 1885, kl. 3 e. m.

Konstitutions-Utskottets Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, med förslag till förändrad lydelse af 6 och 7 §§ Regeringsformen.

Med nådig proposition N:o 20, som till Utskottet hänvisats, har Kongl. Maj:t till Riksdagens antagande öfverleunnat följande förslag till förändrad lydelse af 6 och 7 §§ Regeringsformen:

§ 6.

»Af Statsrådets ledamöter skola ätta vara chefer och föredragande, hvar för sitt departement, nemligen:

Ministern för utrikes ärendena för Utrikesdepartementet;

En chef för Justitiedepartementet;

En för Landtförsvarsdepartementet, hvilken tillika vare Konungens rådgifvare i kommandomål för armén;

En för Sjöförsvarsdepartementet, hvilken tillika vare Konungens rådgifvare i kommandomål för flottan;

En för Civildepartementet;

En för Finansdepartementet;

En för Ecklesiastikdepartementet; samt

En för Landtbruks-, industri- och handelsdepartementet.

Den närmare fördelningen af ärendena, departementen emellan, bestämmes af Konungen genom en särskildt utfärdad, offentligen kungjord stadga.

§ 7.

Alla regeringsärenden, med undantag af sådana, som i 11 och 15 §§ omförmälas, skola inför Konungen i Statsrådet föredragas och der afgöras.

Öfver de ärenden, hvilka enligt instruktion, som af Konungen utfärdats, blifvit af departementschef afgjorda, skall han till Konungen i Statsrådet afgifva berättelse. Ej må till departementschefs afgörande öfverlemnas ärende, som innefattar klagan öfver embetsmyndighets åtgärd.»

Af de den nådiga propositionen bilagda statsrådsprotokoll inhemtas bland annat följande:

I Statsrådet den 19 December 1884 yttrade Hans Excellens Herr Statsministern: Den länge sväfvande frågan rörande organisationen af det embetsverk, som skulle handlägga ärenden angående handel och näringar, hade nyligen varit föremål för behandling af en särskild komité, hvilken med den förutsättning, som för komitén vid dess bildande blifvit uttryckligen bestämd, eller att för dessa ärendens handläggning borde finnas ett särskildt embetsverk, utarbetat ett förslag till upprättande i det nuvarande Kommerskollegiets ställe af en styrelse för handel och näringar. Under senare tiden hade emellertid den åsigt börjat med ökad styrka göra sig gällande, att berörda frågas lösning borde sökas på en annan väg än genom bibehållande af ett fristående centralt embetsverk för nu nämnda ärenden. Redan till 1868 års Riksdag afläts Kongl. proposition om bildande af ett särskildt departement för näringar och allmänna arbeten. Den vann icke Riksdagens bifall, men den sedermera förflutna tiden hade gifvit ytterligare bekräftelse åt den redan då vunna erfarenheten, att icke allenast den af folkmängdens tillväxt och landets utveckling helt naturligt alstrade tillökningen i regeringsärendenas mängd, utan ock indragandet under statens förvaltningsomsorg och lagstiftning af helt nya inrättningar och frågor, som för en föregående tids lagstiftare varit fullkomligt främmande, gjort den fördelning af regeringsärendena, som allt sedan departementalorganisationen af år 1840 i hufvudsakliga delar bibehållits, för nutida förhållanden mindre tillfredsställande. Civildepartementet företedde en så brokig mångfald och dertill en så betungande mängd af derunder hörande ärenden, att, äfven om man måste skänka det fullaste erkännande åt den framstående duglighet, som allt hitintills möjliggjort fullgörandet af en föredragandes ansvarsfulla åligganden i alla dessa olikartade ämnen, det dock måste vara en naturlig sak, att en efter ärendenas olika art verkställd sönderdelning af

detta departement i två särskilda departement skulle lemna en större garanti för verklig sakkunskap inom de båda departementens skilda områden och i följd af den minskade mängden löpande ärenden underlätta tillfället för de båda departementscheferna att hvar inom sitt fack taga initiativ i de ständigt uppdykande ämnen, som påkalla regeringens omsorg. Att åstadkomma en sådan styckning af Civildepartementet och att för landtbruk, handel och öfriga näringar erhålla en särskild målsman inom Konungens råd, vore en fordran, som med allt större styrka framträdde från dessa näringars idkare; och skäl syntes därför vara att taga i förnyadt öfvervägande, huruvida icke tiden nu kunde vara inne för tillgodoseende af nämnda fordran jemväl inom vårt land, i likhet med hvad redan länge sedan skett i flertalet andra länder.

Ett annat statsdepartement, som för närvarande vore lika öfverhopadt med göromål som Civildepartementet, vore Ecklesiastikdepartementet; äfven derinom mötte man ärenden af den mest skiljaktiga natur, såsom å ena sidan kyrko- och undervisningsärendena och å den andra ärenden angående helsovården, veterinärläroverken och fattigvården. Om Civildepartementet befriades från befattningen med näringar och handel, borde det kunna öfvertaga åtskilliga grupper af Ecklesiastikdepartementets ärenden, såsom angående helso- och fattigvård; och en dylik anordning skulle ej blott göra fördelningen af ärendena naturligare med hänsyn till deras inbördes sammanhang, utan äfven åstadkomma en skälig jemkning i arbetsbördan för de nu strängast sysselsatte departementscheferna.

Då det icke syntes böra ifrågakomma att öka statsrådets antal, skulle inrättandet af ett nytt departement föranleda en minskning af de konsultativa statsråden från tre till två, såsom ock föreslagits i den till 1868 års Riksdag aflåtna nådiga proposition om ett nytt statsdepartement. Vål skulle numera efter statsministerembetets inrättande emellanåt inträffa, att det ena konsultativa statsrådet tillika vore statsminister, men då i sådant fall statsministern vore befriad från befattningen med vården af något särskildt departement, skulle han vara oförhindrad att åt samtliga departementschefers verksamhet egna den odelade uppmärksamhet och den kontroll, som låge i institutionen af konsultativa statsråd.

De sålunda framställda spörsmålen syntes böra närmare skärskådas, innan inrättande af ett fristående embetsverk för handel och näringar företoges till slutlig pröfning. Om nemligen ett nytt statsdepartement upprättades, torde de göromål, som nu tillhöra Kommerskollegiet, liksom de ärenden rörande jordbruket, hvilka nu för statens räkning handhafvas af Landtbruksakademiens förvaltningskomité, lämpligen böra förläggas till byråer under det nya departementet, åt hvilka byråer utan

svårighet torde kunna gifvas en sådan organisation, att de, jemte sin uppgift att bereda de inom departementet förekommande regeringsärenden och deri afgifva nödiga utlåtanden och förslag, äfven kunde själfständigt utöfva förvaltningsbestyr.

På hemställan af Herr Statsministern uppdrog derefter Hans Maj:et Konungen åt cheferna för Civil- och Ecklesiastikdepartementen att öfver hvad sålunda blifvit af Herr Statsministern anfördt framdeles afgifva yttrande.

Dessa yttranden afgåfvos i Statsrådet den 30 December 1884.

Efter att hafva omförmält, hurusom ej blott hushållningssällskapens år 1883 församlade ombud och det år 1884 i Stockholm samlade industrimötet beslutit underdåniga framställningar om ett nytt departement, utan äfven förslag i enahanda syfte bragts å bane vid flere riksdagar och senast vid den år 1884 församlade, anförde Herr Chefen för Civildepartementet vidare, att han visserligen icke hoppades, att de missförhållanden, med hvilka våra näringar för det närvarande kämpade, skulle afhjelpas genom blotta inrättandet af ett nytt departement, men att han likväl i allo delade åsigten, att en sådan åtgärd vore lämplig och att således regeringen borde framlägga förslag derom. Till Civildepartementets handläggning hörde ärenden af sins emellan så olika beskaffenhet, att de kräfde olika förutsättningar hos departementets chef. För behandling af frågor angående landtregeringen, pröfning af besvär rörande kommunalförfattningarnes tillämpning, för afgörande af de många, ofta ganska invecklade kamerala målen torde i regeln vara behöfligt att ega en förut inhemtad embetsmannafarenhet. Men till Civildepartementet hörde äfven alla frågor angående näringarna, och departementets chef hade således till åliggande att vara deras målsman inför Konungen och representationen, hvilket åter mindre kräfde embetsmannafarenhet än en närmare kännedom om näringslivets förhållanden och deraf föranledd klarare blick för hvad som kunde främja landets materiella utveckling och förkofran. Svårigheten att fullgöra de åligganden, som de olika ärendena kräfde, ökades naturligtvis i samma mån ärendena växte i betydenhet och antal; och utan en efter ärendenas olika art verkställd sönderdelning af Civildepartementet i två departement syntes man ej ega trygghet för verklig sakkunskap inom de båda departementens skilda områden.

Öfverflyttandet från Civildepartementet till ett nytt departement af ärenden angående näringarna vore vidare påkalladt med hänsyn till den mångfald af göromål, som nu vore hopad på det förra departementet. Derjemte skulle ock genom ett nytt departements upprättande vinnas

den synnerligen afsevärda fördel, att de olika slagen af regeringsärenden skulle kunna på ett lämpligare och med deras inre natur mera öfverensstämmande sätt fördelas mellan statsdepartementen. Att definitivt föreslå en sådan fördelning vore för tidigt. Emellertid förestälde sig Herr Statsrådet, att till det nya departementet borde från Civildepartementet öfverflyttas, förutom alla frågor angående landtbruket, industrien och handeln, jemväl ärenden angående skiftes-, afvittrings- och kartverken samt stuteri-väsendet äfvensom möjligen veterinärärenden och frågor, som från Statistiska Centralbyrån underställdes Kongl. Maj:t; hvarjemte Herr Statsrådet ifrågasatte, huruvida icke dit lämpligen borde från Finansdepartementet öfverlemnas befattningen med domän- och skogsärenden. Hos Civildepartementet skulle förblifva befattningen med landsstaten och landtpolisen, med tillämpningen af kommunalförfattningar samt städernas byggnadsordningar och dylikt, med kamerala mål angående skjuts- och väghållningsskyldigheten, med flottningsmål, med kommunikationsväsendet med mera. Befriades Civildepartementet sålunda från en mångfald af ärenden, borde detsamma kunna från Ecklesiastikdepartementet öfvertaga helsovårds- och fattigvårdsärenden. Den ifrågasatta bodelningen mellan det nya departementet och Civildepartementet vore i så måtto afvikande från flera af de äldre förslagen, att frågor angående allmänna arbeten ansåges fortfarande böra tillhöra det senare departementet. Såsom skäl härför åberopades, att dessa ärenden skulle med lika mycket fog kunna tilläggas hvilketdera af de båda departementen som helst, men att, då den nye departementschefens omtanke och arbetskrafter i allt fall, särskildt om den tillämnade anordningen för handläggning af de åt Kommerskollegiet och Landtbruksakademiens förvaltningskomité för närvarande uppdragna ärenden vunne bifall, komme att till fullo upptagas, Herr Statsrådet hyste tvekan om lämpligheten att ytterligare pålägga honom ett förvaltningsbestyr, som i följd af kommunikationernas alltjemt fortgående utveckling hade en stadig tendens att år efter år medföra ökadt arbete. Sådana frågor som fastställande af planer för och beviljande af odlingslån åt vattenaftappningsföretag borde beredas af båda departementen gemensamt.

Den komité, som år 1883 tillsattes för behandling af frågan om Kommerskollegiets indragning eller ombildning, hade förklarad, att inrättande af ett departement för näringarna vore den enda förutsättning, under hvilken komitén funnit en fullständig indragning af Kommerskollegiet kunna och möjligen böra ega rum. För egen del trodde ock Herr Statsrådet — häri anslutande sig till den uppfattning, som af företrädare i embetet blifvit till statsrådsprotokollet så väl 1868 som 1874

uttalad — att under en sådan förutsättning kollegiet borde indragas och flertalet af dess göromål förläggas till en byrå af det nya departementet. Genomginge man en förteckning öfver de ärenden, kollegiet hade att handlägga, funne man att uti en mängd af dem kollegiet redan nu fullgjorde alldeles samma funktioner som en byrå inom statsdepartementen, i det att kollegiet icke fattade något slutligt beslut, icke vidtoge någon förvaltningsåtgärd, utan allenast lemnade en utredning af ärendet och afgafve förslag till Kongl. Maj:ts blifvande beslut. Så vore förhållandet, bland annat, med en stor grupp af ärenden, som upptoge nästan en hel rotel inom kollegiet, frågor om fastställandet af hamntaxor och andra afgifter å allmänna rörelsen samt bestämmandet af hamnområden. Dylika ärenden borde med mindre omgång och tidsutdrägt kunna handläggas omedelbart inom statsdepartementet, om blott detta inom sig hade tillgång på nödiga arbetskrafter. I göromålens egen natur syntes ej heller hinder förefinnas för att en byrå skulle kunna fullgöra flertalet af de förvaltningsbestyr, som ålåge kollegiet. Funnes inom byrån män, som vore förtrogne med vilkoren för vår industris och handels utveckling, och erhöile byrån en i vissa hänseenden mera sjelfständig ställning, borde ock byrån kunna uppfylla det viktigaste åliggande, som tillkomme kollegiet, eller att afgifva utlåtande öfver större författningsförslag och organisationsfrågor, som ingrepe i näringslivet. Om byrån finge ungefär samma förvaltningsbestyr som kollegiet, hade byrån haft tillfälle se, huru gällande författningar och påbud verkat, och kunde bedöma, i hvilken mån ändringar och förbättringar vore behöfliga; och lika väl som kollegiet kunde byrån af underordnade myndigheter och enskilde näringsidkare — (hvad de senare anginge, med hjälp af den representation för näringarna, som Herr Statsrådet antog böra i en eller annan form komma till stånd) — erfara, hvilka reformer, som af allmänheten ansåges nödiga och nyttiga, samt derå fästa departementschefens och Kongl. Maj:ts uppmärksamhet.

Herr Statsrådet utvecklade vidare skälen för att till det nya departementet förlägga den administrativa verksamhet, som för närvarande tillkomme Landtbruksakademiens förvaltningskomité och hvilken hufvudsakligast bestode i öfverinseendet och kontrollen öfver den offentliga undervisningen i landtbruk samt i tillsyn öfver landtbruksingeniörerna och öfriga för landtbruket jemte dess binäringar samt fiskerierna tillsatte statstjenstemän och anordnandet af dessa personers arbeten. Öfverlemnandet till förvaltningskomitén af denna verksamhet, hvars omfattning och betydelse tillvuxit i en från början näppeligen förutsedd grad, hade medfört den märkliga afvikelse från eljest gällande admini-

strativa grundsatser, att öfverinseendet och kontrollen öfver statsinstitutioner handhades af en korporation, hvars samtliga ledamöter, ordföranden undantagen, tillsattes af enskilde personer och hvars ansvarighet kunde sättas i fråga. Den för omorganisationen af landtbruksläroverken tillsatta komité hade också uttalat den åsigt, att denna kontroll följdriktigast borde utöfvas af staten sjelf och måhända — i likhet med hvad i flera af de större kulturstaterna äfvensom i våra närmaste grannländer egde rum — bäst af vederbörande statsdepartement genom förmedling af någon under detsamma direkt stående byrå. Åt denna byrå skulle då möjligen, fortsatte Herr Statsrådet, kunna uppdragas tillsynen öfver de med landtbruket i nära sammanhang stående läroverken för veterinär- och skogsundervisning, hvarigenom nödig enhet i den till landets modernäring hörande undervisningen kunde vinnas.

En så vigtig omgestaltning af vår näringsadministration som den af Herr Statsrådet ifrågasatta syntes honom emellertid icke kunna komma till stånd med mindre än att vissa vilkor uppfylles. Ett sådant vilkor vore angifvet genom den proposition, som Kongl. Maj:t i sammanhang med det till 1868 års Riksdag framlagda förslaget till ett nytt statsdepartement fann sig böra afgifva, nemligen angående rätt för Konungen att uppdraga afgörandet af vissa ärenden åt departementschef. Det vore ytterst olämpligt, om alla de ärenden, Kommerskollegiet och Landtbruksakademiens förvaltningskomité nu hade att afgöra, droges under Konungens pröfning i Statsrådet. Ganska många af dessa ärenden — sådana mål, deri kollegiet nu vore besvärsinstans eller deri kollegiet hade att skilja mellan tvistande myndigheter och enskilde, alltid undantagna — lämpade sig vida mera för afgörande af departements- eller byråchefen. Att i dem påkalla Konungens beslut skulle således, såsom i det vid nyssnämnda proposition fogade statsrådsprotokoll erinrades, vara lika otjenligt, som det vore obilligt att för ändamålsenligheten af den åtgärd, som vidtoges, utkräfva en solidarisk ansvarighet af hela Statsrådet. Alla dessa ärendens beredning och föredragning i Statsrådet skulle dessutom medtaga en större tid, än som åt dem kunde anslås, och följderna måste blifva, att många af dem till större utsträckning utan kontroll öfverlemnades till underordnade styrelsers afgörande, än som behöfde ega rum, om departementschefen, med tillhjälp för hvarje särskildt fack af en med nödiga insigter utrustad byrå, egde tillräcklig myndighet att sjelf besluta. Den redan åt chefen för Civildepartementet genom särskilda Kongl. beslut, ehuru endast i ringa omfattning, gifna befogenhet att sjelf meddela vissa bestämmelser beträffande ärenden, som hädanefter skulle tillhöra det nya departementet, nemligen

i fråga om tillsättande och entledigande af geologiska byråns personal och landtbruksingenjörerna, borde således för den nye departementschefen i väsentlig mån utvidgas. Vid sådant förhållande och då anledning, enligt Herr Statsrådets åsigt, förefunnes att äfven åt de öfrige departementscheferna lenna enahanda myndighet, ansåge Herr Statsrådet stadgandena härom böra hafva sin plats i grundlagen och således, på sätt år 1868 föreslagits, ett tillägg till 7 § Regeringsformen blifva erforderligt.

En ej obetydlig del af de till det nya departementet hörande ärenden vore emellertid af den enklare beskaffenhet, att erforderliga åtgärders vidtagande lämpligast kunde uppdragas åt vederbörande byråchef, utan att departementschefens tid behöfde dermed tagas i anspråk. Genom särskild instruktion borde uppdragas vissa gränser, inom hvilka en själfständig verksamhet skulle tilläggas byråchefen. Så syntes till byråcheferna kunna öfverlemnas, bland annat, större delen af Kommerskollegiets befattning med utfärdandet af pass- och nationalitetshandlingar för fartyg, med ärenden rörande smittosamma sjukdomar, med tillsynen öfver bergstjenstemän och dylikt, likasom Landtbruksakademiens förvaltningskomité's bestyr med inspektionen öfver landtbruksläroverken samt anordnandet af landtbruksingenjörernas och de öfriga underlydande tjenstemännens arbeten.

Det nya departementets organisation kunde väl icke ännu bestämmas, men Herr Statsrådet angaf hufvuddragen sålunda:

Departementet fördelas på två byråer — en för industri och handel och en för landtbruk och öfriga ärenden — hvilka byråer organiseras ungefärligen efter mönstret af den nyligen ordnade kontroll- och justeringsbyrån inom Finansdepartementet, ehuru med en vidsträcktare befogenhet för byråns chef. Byrån verkställer således i likhet med andra byråer inom statsdepartementen den nödiga utredningen af de ärenden, som tillhöra Konungens eller departementschefens afgörande, samt ombesörjer expeditionen af besluten, men byråns chef har derjemte behörighet att själf afgöra en del förvaltningsfrågor. Han bör därför erhålla en i förhållande till hittills i Kongl. Maj:ts kansli förekommande byråchefer själfständigare och mera öfverordnad ställning och således äfven erhålla annan benämning. I utlåtandens afgifvande öfver till byrån remitterade frågor skall jente byråns chef deltaga vederbörande kansliråd. Till industri- och handelsbyrån, hvilken inrättas på två afdelningar med ett kansliråd på hvarje, förläggas de ärenden, som enligt Kommerskollegiekomiténs förslag skulle tillhöra den ifrågasatta styrelsen för handel och näringar, med undantag af patent- och varumärkesmålen. För dessa,

hvilka icke egna sig att omedelbart handläggas i ett statsdepartement, torde lämpligast den nyss vidtagna organisationen af patentbyrån böra bibehållas, och skulle denna byrå således blifva ett fristående verk, så snart Kommerskollegiet upphört. Jordbruksbyrån, å hvilken anställs under chefen ett kansliråd, och till hvilken byrå förläggas förvaltningskomiténs administrativa bestyr, handlägger ärenden angående jordbruk, skiftes- och afvittringsverken, kartverken och öfriga till departementet hörande frågor. Till hvilken byrå fiskeriärendena skola förläggas och huruvida för deras beredning en särskild tjänsteman bör anställas, borde göras beroende af den blifvande fiskerilagstiftningen och den utveckling näringen tager. Skulle Kongl. Maj:t finna för godt att till det nya departementet öfverflytta domän- och skogsärenden, borde för dem en tillökning i jordbruksbyråns personal ega rum.

I fråga om kostnaderna för det nya departementet, till hvilkas bestridande blefve disponibla löner till en byråchef och en, kanske två kanslisekreterare inom Civildepartementet samt, under förutsättning af de konsultativa statsrådets minskning till två, en statsrådslön, äfvensom samtliga anslagen till Kommerskollegiet samt åtminstone större delen af de Landtbruksakademiens förvaltningskomité anvisade lönedel, beräknade Herr Statsrådet, att dessa disponibla tillgångar skulle åtminstone i det närmaste förslå till de för det nya departementet nödiga anslag.

Herr Chefen för Ecklesiastikdepartementet, som instämde i Herr Chefens för Civildepartementet åsigt om önskvärdheten af ett nytt statsdepartements upprättande samt fattigvårds- och helsovårdsärendenas öfverflyttning från Ecklesiastik- till Civildepartementet, anförde vidare hufvudsakligen, att då de för närvarande till Ecklesiastikdepartementet hörande anstalterna för den tekniska undervisningen vore att betrakta såsom fackskolor för näringslivet samt inom den svenska administrationen den grundsatsen eljest vore temligen konsekvent genomförd, att fackskolor böra lyda under det departement, som har att göra med den verksamhet, för hvilken fackskolan utbildar, Herr Statsrådet ansåge, att jemväl ärenden angående den tekniska undervisningen borde förläggas till det nya departementet; hvarförutom Herr Statsrådet anmärkte, att, derest en öfverflyttning af ärenden från Ecklesiastikdepartementet komme att ega rum i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad sålunda blifvit föreslaget, det borde blifva möjligt att öfverflytta åtminstone någon ordinarie tjänstebefattning från detta departement till Civildepartementet.

Slutligen erinrade Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena om nödvändigheten deraf, att den myndighet, hvilken det ålåge att afgifva utlåtande i frågor angående det unionella konsulatväsendet,

intoge en så oberoende ställning, att dess utlåtanden erhöle den betydelse, som med rätta tillerkändes de af Kommerskollegiet angifna.

Då Herr Chefen för Justitiedepartementet i Statsrådet den 9 sistlidne Januari hemstälde, att Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att antaga det nu föreliggande grundlagsförslaget, anförde han, med hänvisning till hvad förut i ärendet förekommit, såsom skäl för sin hemställan följande:

»Om, såsom jag antager, genom hvad sålunda i detta ärende redan förekommit, behovet af ett nytt statsdepartement får anses utredt, tillkommer det mig att föreslå de ändringar i grundlagarna, som för ändamålet erfordras.

Att, såsom Konstitutions-Utskottet vid 1868 års riksdag föreslog, ur grundlagarna utesluta alla bestämmelser om departementens antal och namn och göra dessa till föremål för en af Konung och Riksdag i annan ordning än den för grundlag stadgade, stiftad lag, skulle onekligen medföra det gagn, att förändringar af formerna för den högre administrationen kunde i de fall, då sådant möjligen vore af vigt, åstadkommas på kortare tid än som erfordras för en ändring i grundlagarna. Men genomförandet af denna, i de flesta andra länders konstitutioner godkända grundsats möter hos oss det hinder, att våra grundlagar fortfarande innehålla ett ej ringa antal bestämmelser, hvarigenom vissa skyldigheter åläggas ledamöter af Statsrådet såsom chefer för det ena eller andra, på vederbörande ställe i grundlagen uttryckligen nämnda departementet. Konstitutions-Utskottets förslag utvisar ock, att det ansetts nödigt för det af Utskottet åsyftade ändamål att ändra åtta paragrafer i Regeringsformen, fyra i Riksdagsordningen och ej mindre än sexton moment i Tryckfrihetsförordningen. Det kan icke påstås, att olägenheterna af departementsindelningens upptagande i grundlagen visat sig så stora, att de gjort en så omfattande grundlagsändring nödig. Utskottets förslag blef ock af Riksdagen afslaget.

Det återstår då att, med bibehållande af grundlagarna och särskildt Regeringsformens 6 § så vidt möjligt oförändrade, i den sistnämnda införa det nya departementets namn, som med hänsyn till de ärenden, hvilka skulle der handläggas, torde böra blifva: *Landtbruks-, industri- och handelsdepartementet*. Då Statsråden utan departement skulle minskas i antal till två, läser föreskriften i sista stycket af 6 § ej kunna förblifva oförändrad; den torde numera kunna utan våda helt och hållet uteslutas, såsom ock af Kongl. Maj:t föreslogs vid 1868 års riksdag.

Att Konungen kan åt departementschef uppdraga afgörandet af vissa ärenden torde vara ett oundgängligt vilkor för möjligheten att till ett

statsdepartement öfverflytta handläggningen af större delen af de ärenden, som nu tillhöra Kommerskollegium och Landtbruksakademiens förvaltningskomité. En sådan myndighet tillkommer visserligen redan nu vissa departementschefer på grund af särskilda af Konungen meddelade föreskrifter, hvaraf således framgår, att grundlagarna ej ansetts innefatta något hinder för Konungen att sålunda förfara. Men då meningen nu vore att använda detta förfaringssätt i en större utsträckning än hittills, synes det ej böra sakna ett bestämdt stöd i grundlagen. Särskildt är ett grundlagsstadgande af nöden för att tillförsäkra Riksdagens Konstitutions-Utskott rätt att granska denna del af departementschefernas embetsverksamhet. Enligt ordalagen i Regeringsformens 106 § synes nemligen Utskottets granskningsrätt vara inskränkt till de åtgärder, om hvilka Utskottet inhemtar kännedom genom Statsrådets protokoll.

Med anledning af de mot 1868 års Kongl. proposition i ännu gjorda erinringar bör det förslag till ändring i Regeringsformens 7 §, som för ändamålet erfordras, formuleras något annorlunda än då skedde. Särskildt kan ifrågasättas, om samtliga de begränsningar förstnämnda förslag innehöll af Konungens rätt att uppdraga vissa ärendens afgörande åt departementscheferna äro behöfliga. Ett sådant uppdrag skulle enligt berörda förslag icke få lemnas i fråga om ärenden, som i grundlag särskildt nämnas bland dem, hvilka Konungen eger afgöra, eller som afse klagan öfver någon embetsmyndighets åtgärd, eller som eljest äro af den vigt, att Konungen vill om dem sjelf besluta. Då lag, vare sig grundlag eller allmän lag, åt Konungen öfverlemnar afgörandet af ett visst ärende, torde han redan derigenom vara förhindrad att uppdraga ett sådant afgörande åt någon annan. Den inskränkning, hvarigenom ärenden undantagits, som Konungen finner vara af sådan vigt att han vill om dem sjelf besluta, är uppenbarligen af den art, att den i verkligheten kommer att göra sig gällande, äfven om den ej i grundlag stadgas. Deremot torde grundlagen ej böra sakna ett uttryck för den säkerligen allmänt godkända grundsats, att ärenden, som innefatta klagan öfver någon embetsmyndighets åtgärd, ej böra af departementschef afgöras. Det kunde i öfrigt i fråga om dessa inskränkningar förtjena anmärkas, att Konungen i Norge utöfvar rätt att åt departementscheferna uppdraga afgörandet af vissa ärenden, utan att denna rätt finnes begränsad eller ens omnämnd i grundlagen.»

Den Kongl. propositionen afser, såsom man finner, tre särskilda grundlagsändringar:

inrättande af ett nytt departement för landtbruk, industri och handel;

minskning af de konsultativa statsrådets antal till två och upphäfvande af föreskriften, att vissa af dem skola hafva förvaltadt civil beställning; samt

åläggande för departementschef att öfver de ärenden, hvilka han enligt särskild, af Konungen utfärdad instruktion afgjort, till Konungen i Statsrådet afgifva berättelse, äfvensom föreskrift, att vissa mål ej må till departementschefs afgörande öfverlemnas.

Om inrättande af ett åttonde statsdepartement hafva vid ej mindre än sju föregående riksdagar efter departementalorganisationens införande, nemligen 1856—1858, 1868, 1874, 1875, 1880, 1881 och 1884, förslag väckts dels af Kongl. Maj:t, dels ock af enskilde motionärer. Då Utskottet i sitt betänkande (N:o 12) öfver de vid 1880 års riksdag väckta motioner redogjort för de tidigare förslagen och deras behandling inom Riksdagen, kan Utskottet i fråga härom inskränka sig till en hänvisning till nämnda betänkande, och här blott tillägga, att de motioner, som väcktes vid 1881 års riksdag om inrättande af ett departement »för landtbruket och öfriga näringar» och vid 1884 års riksdag om ett departement »för landtbruket och öfriga näringar samt allmänna arbeten», af Utskottet, som erkände det behjertansvärda i förslagen, afstyrktes hufvudsakligen på de grunder, att enligt ämnets egen natur detsamma syntes rättast böra komma under Riksdagens behandling efter framställning från Kongl. Maj:t samt att frågan om lämpligaste organisationen af en öfverstyrelse för rikets handel och industriella näringar kunde utöfva ett väsentligt inflytande på behovet af ett nytt departement.

Dessa betänkligheter äro nu häfda, då den Kongl. propositionen bland annat angifver den rigtning, hvori den länge omtvistade frågan om Kommerskollegiets ombildning eller indragning borde finna sin lösning. Utskottet instämmer också i de skäl för inrättande af det nya departementet, som blifvit af Konungens rådgifvare anförda. Den allmänna meningen bland de samhällsklasser, hvilkas intressen skulle genom den nya institutionen tillgodoses, har så mycket större anspråk på att få sin röst hörd, som de väsentligen förändrade vilkor, under hvilka vårt landtbruk, vår handel och våra öfriga näringar nu arbeta i jämförelse med i äldre tider, torde berättiga dem till det kraftiga understödet af en särskild målsman inom Konungens råd. Och ej mindre talande är det skäl för förändringen, som hemtas af nödvändigheten att

minska Civildepartementets tunga arbetsbörda. I sitt utlåtande vid 1868 års riksdag var Utskottet i tillfälle att upplysa, att enligt departementets diarier de inkomna målens antal utgjort

år 1841	981,
åren 1841—1850 i medeltal	1100,
» 1851—1860 »	1401,
» 1860—1867 »	1399.

Af samma diarier har Utskottet inhemtat, att antalet sedermera ytterligare ökats och utgjort

åren 1868—1870 i medeltal	1459,
» 1871—1880 »	1819,
» 1881—1884 »	1750.

Utskottet saknar visserligen material för bedömande, i hvilken mån detta höga antal skulle nedbringas genom vissa ärendens öfverflyttande till det nya departementet, men fäster uppmärksamheten på, att hvad som framför allt påkallar förändring är den nuvarande föreningen under ett departement af så många *olikartade* ämnen. Den största vinsten af den ifrågasatta delningen af Civildepartementet blefve, efter Utskottets förmenande, ej så mycket minskningen i målens antal som fast mer arbetets koncentrerings på mera ensartade ämnen och upphäfvande af nödvändigheten att vid utseende af departementets chef och öfrige embetsmän taga hänsyn till olika kvalifikationer, som sällan torde finnas förenade hos en och samma person.

Då hvad de vid den Kongl. propositionen fogade statsrådsprotokoll innehålla om hufvuddragen af det nya departementets verksamhetsområde och organisation samt om den ändrade fördelning af regeringsärendena mellan andra departement, som genom det nya departementets inrättande möjliggöres, synes Utskottet ändamålsenligt, och då vidare den af Herr Chefen för Civildepartementet lemnade utredning synes gifva vid handen, att förändringen kan genomföras utan väsentligen ökade kostnader för statsverket, kan Utskottet ej annat än förorda den grundlagsändring, som den Kongl. propositionen i denna del åsyftar.

Ej heller har Utskottet något att erinra mot upphäfvandet af sista momentet i 6 § Regeringsformen, hvarigenom de konsultativa statsrådets antal skulle minskas samt föreskriften derom, att två af dem skola hafva förvaltadt civil beställning, bortfalla.

Deremot har Kongl. Maj:ts förslag om ändring af 7 § Regeringsformen hos Utskottet framkallat betänkligheter.

I proposition till 1868 års Riksdag föreslog Kongl. Maj:t följande tillägg till nämnda paragraf:

»Af sådana till Konungen inkommande ärenden, som icke äro i grundlag särskildt nämnda bland dem, hvilka Konungen eger afgöra, och som för öfrigt hvarken afse klagan öfver någon embetsmyndighets åtgärd eller eljest äro af den vikt, att Konungen vill om dem sjelf besluta, vare Konungen obetaget att låta de mål, Han föreskrifver, afgöras af vederbörande departementschef, hvilken åligger att öfver sålunda afgjorda mål till Konungen i Statsrådet afgifva berättelse.»

Detta förslag blef emellertid af Utskottet afstyrkt. Vore afsigten med Kongl. Maj:ts nu föreliggande förslag, att Kongl. Maj:t skulle kunna till departementschefs afgörande hänvisa vissa mål, som till sin beskaffenhet vore regeringsärenden, och att således det nu föreslagna tillägget till 7 § Regeringsformen medgäfvit ett undantag från regeln i paragrafens första moment, så skulle häremot gälla samma invändningar som de af Utskottet mot 1868 års förslag framställda. Grundsatsen om Konungen såsom beslutande och statsråden såsom rådgifvare i alla de mål, hvilkas afgörande är i lag Konungen förbehållet, är, enligt Utskottets åsigt, en af grundtankarne i vår författning; och Utskottet afstyrker desto hellre hvarje afvikelse derifrån, som regeringsärendenas föredragning inför Konungen i Statsrådet synes innebära en garanti för oveld och allsidighet i deras pröfning samt homogenitet i regeringssystemet. För öfrigt synes en ändring i 7 § Regeringsformen i sådant syfte, att vissa regeringsärenden kunde undandragas Konungens beslutanderätt, betinga en ändring jemväl i nu gällande stadganden om statsrådets ansvarighet, hvilka endast åsyfta deras åtgärder såsom föredragande och rådgifvande; likasom ock föreskriften i 10 § Regeringsformen om beredning af de regeringsärenden, som hos Konungen i Statsrådet föredragas, borde utsträckas att gälla äfven om dem, hvilkas afgörande anförtroddes åt departementschef. I allt fall borde väl så viktiga bestämmelser som de, hvilka uppdroge gränsen för departementschefens beslutanderätt, erhålla större stabilitet än den af en lätt ändrad instruktion.

Det af Cheferna för Civil- och Justitiedepartementen anförda skäl för den föreslagna ändringen af 7 § Regeringsformen — olämpligheten af att under Konungens pröfning i Statsrådet draga alla de för närvarande till Kommerskollegiet och Landtbruksakademiens förvaltningskomité hörande ärenden — har icke öfvertygat Utskottet om ändringens behöflighet. Dessa ärendens förläggande till det nya departementet påkallar

icke deras förvandling till regeringsärenden, det vill säga sådana, som skola inför Konungen i Statsrådet föredragas. Departementschefens ställning såsom Konungens rådgifvare läser icke få anses oförenlig med hans verksamhet såsom förvaltningsorgan med själfständig beslutanderätt. Deraf, att Konungen icke kan åt annan delegera någon del af sin rätt och pligt att afgöra alla regeringsärenden — alla de mål, som enligt gällande lag eller författning skola af Konungen pröfvas och afgöras — följer ej något hinder för Konungen att i administrativ lagstiftningsväg eller för Konung och Riksdag, der frågan vore af kommunal- eller allmän lags natur, att i den ordning, 57 och 87 §§ Regeringsformen stadga, åt departementschef uppdraga att vare sig i sista eller i näst sista instans afgöra vissa ärenden, på samma sätt som åt chefen för en byrå inom departementet kan öfverlemnas att, jemte det han verkställer utredningen af de ärenden, hvilka tillhöra Konungens eller departementschefens afgörande, tillika på egen hand besluta i vissa frågor. Så länge t. ex. lagen om aktiebolag stadgar, att bolagsordningen skall pröfvas af Konungen, kan han icke uppdraga denna pröfning åt Chefen för Civildepartementet, men 7 § Regeringsformen lär icke hindra Konung och Riksdag att besluta en sådan ändring i nämnda lag, hvarigenom denna pröfning blefve departementschefens ensak, lika litet som nämnda grundlagsbud hindrat Konung och Riksdag att i 19 § af Kongl. kungörelsen den 12 Juni 1874, angående enskilda banker med rätt att utgifva egna banksedlar, medgifva Chefen för Finansdepartementet samma rätt som Konungen att låta anställa undersökning af dylik banks räkenskaper. En stor del af de ärenden, med hvilka Kommerskollegiet och Landtbruksakademiens förvaltningskomité hittills haft befattning, torde vara af den beskaffenhet, att, när en gång nya lagbestämmelser om deras handläggning skola meddelas, icke Kongl. Maj:t utan vederbörande departements- eller byråchef bör träda i nämnda myndigheters ställe. Men dylika lagbestämmelser förutsätta icke någon grundlagsändring.

Utskottet finner alltså det föreslagna tillägget till 7 § Regeringsformen, såvidt dermed skulle beredas möjlighet att åt departementschef öfverlemna vissa regeringsärenden, hvarken vara af behovet påkalladt eller ens med vår grundlags anda rätt förenligt. Utskottet kan ej heller fördölja, att, om ett sådant syfte varit med förslaget afsedt, formen syntes Utskottet vara mindre lyckligt funnen. Enligt den föreslagna lydelsen af ifrågavarande paragraf skulle nemligen dess senare moment icke uttryckligen medgifva utan allenast förutsätta en afvikelse från den i första momentet uttalade grundsats: *alla* regeringsärenden (frånsedt det i första momentet stadgade undantag) skulle föredragas i Statsrådet, men om i

vissa fall sådant underlåtits, borde underlåtenheten åtminstone i Statsrådet anmälas. Vore meningen med det föreslagna tillägget att införa ett verkligt undantag från regeln om *alla* regeringsärendens föredragning inför Konungen, så hade detta bort uttryckligen och positivt stadgas. Såsom stadgandet är i förslaget affattadt, innebär föreskriften derom, att besvärsmål icke finge öfverlemnas till departementschefs afgörande, ett undantag från en icke i grundlagen uttalad regel.

Afser åter det föreslagna nya momentet endast sådana ärenden, som icke enligt lag skola af Konungen afgöras, synes dess lämplighet i ännu högre grad kunna sättas i fråga, då statsrådsprotokollen väl endast böra upptaga regeringsärenden och en berättelse deri om andra afgjorda ärenden icke kan vara till någon nytta, samt, hvad sista punkten angår, den deri uttalade grundsats, äfven om den vore obetingadt riktig, i allt fall ej synes behöfva omgärdas med grundlags helgd.

Af Utskottets sålunda utalade åsikter följer, att Utskottet icke kan tillstyrka antagandet af den Kongl. propositionen i oförändradt skick; hvaremot Utskottet anser sig böra, med åberopande af de skäl, för hvilka här ofvan redogjorts, hos Riksdagen göra framställning om en sådan ändring af 6 § Regeringsformen, som Kongl. Maj:t föreslagit.

Utskotter hemställer alltså:

- 1:o) att Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga proposition icke måtte af Riksdagen bifallas; och
- 2:o) att Riksdagen måtte antaga följande förändrade lydelse af

Regeringsformen.

§ 6.

(Nuvarande lydelse:)

Af Statsrådets ledamöter skola *sju* vara chefer och föredragande, hvar för sitt departement, nemligen:
Ministern för utrikes ärendena för Utrikes-departementet;
En chef för Justitie-departementet;

(Föreslagen lydelse:)

Af Statsrådets ledamöter skola *åtta* vara chefer och föredragande, hvar för sitt departement, nemligen:
Ministern för utrikes ärendena för Utrikes-departementet;
En chef för Justitie-departementet;

En för Landtförsvars-departementet, hvilken tillika vare Konungens rådgifvare i kommandomål för arméen;

En för Sjöförsvars-departementet, hvilken tillika vare Konungens rådgifvare i kommandomål för flottan;

En för Civil-departementet;

En för Finans-departementet;

samt

En för Ecklesiastik-departementet.

Den närmare fördelningen af ärendena, departementen emellan, bestämmes af Konungen genom en särskildt utfärdad, offentlig kungjord stadga.

Bland de tre Statsråden utan departement böra minst två hafva förvaltad civil beställning.

En för Landtförsvars-departementet, hvilken tillika vare Konungens rådgifvare i kommandomål för arméen;

En för Sjöförsvars-departementet, hvilken tillika vare Konungens rådgifvare i kommandomål för flottan;

En för Civil-departementet;

En för Finans-departementet;

En för Ecklesiastik-departementet; samt

En för Landtbruks-, industri- och handels-departementet.

Den närmare fördelningen af ärendena, departementen emellan, bestämmes af Konungen genom en särskildt utfärdad, offentlig kungjord stadga.

Anm. I händelse hvad Utskottet kommer att i sitt utlåtande N:o 7 föreslå vinner Riksdagens bifall, kommer paragrafen att erhålla den deri föreslagna lydelse.

Stockholm den 30 Mars 1885.

På Utskottets vägnar:

MAGNUS HALLENBORG.

Reservationer:

af Herr von Ehrenheim;

af Herr Hedin: »Jag reserverar mig mot den del af Utskottets yttrande angående förslaget om ett tillägg till Regeringsformen § 7, der

Bih. till Riksd. Prot. 1885. 3 Saml. 5 Häft.

Utskottet antyder, att Kongl. Maj:t skulle i vissa fall kunna »i administrativ lagstiftningsväg» uppdraga åt departementschef att afgöra vissa ärenden.»

Herrar *Gahn* och *Burenstam* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i ifrågavarande ärendes slutliga behandling inom Utskottet.
